

BOLALAR YUQUMLI KASALLIKLARI. ROTAVIRUS INFEKSIYASI:
EPIDEMIOLOGIYA VA DAVOLASH

Abdixalilova Dilsabxon Bunyodbek qizi

Qo'qon Universiteti Andijon filiali Tibbiyot fakulteti Davolash ishi yo'nalishi 23_07 gurux talabasi

Mo'minov Ispandiyor Abduraxmonovich

Ilmiy raxbari:

Anotatsiya: Rotavirus infeksiyasi bolalar orasida o'tkir ich ketish (diarreya)ning eng keng tarqalgan sabablaridan biri bo'lib, ayniqsa 5 yoshgacha bo'lgan bolalar orasida yuqori uchraydi. Ushbu maqolada rotavirus infeksiyasining epidemiologik xususiyatlari, klinik kechishi va zamonaviy davolash tamoyillari yoritiladi. Rotavirus asosan fekal-oral yo'l bilan yuqadi va qish–bahor mavsumida ko'proq qayd etiladi. Epidemiologik ma'lumotlarga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlarda kasallanish ko'rsatkichi yuqori bo'lib, suvsizlanish bilan kechuvchi og'ir shakllari bolalar salomatligi uchun jiddiy xavf tug'diradi. Klinik belgilari orasida qusish, suvli ich ketish, isitma va o'rta yoki og'ir darajadagi dehidratatsiya asosiy o'rin tutadi. Maqolada bolalarda suvsizlanishni baholash mezonlari, rehidratatsiya terapiyasining (oral va parenteral) o'rni hamda simptomatik davolash prinsiplari bayon etiladi. Antibiotiklar rotavirusga qarshi samarasizligi qayd etiladi. Shuningdek, maqolada rotavirusga qarshi vaksinaning ahamiyati, uning kasallanish va og'ir asoratlarni kamaytirishdagi roli ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Yakunda, erta tashxis qo'yish, to'g'ri davolash va profilaktika choralarini kuchaytirish bolalar orasida rotavirus infeksiyasining tarqalishini sezilarli kamaytirishi asoslab beriladi.

Kalit so'z: Rotavirus, rotavirus infeksiyasi, pediatriya, yuqumli kasallik, gastroenterit, diareya, o'tkir ich ketish, qusish, isitma, dehidratatsiya, suvsizlanish, elektrolit buzilishi, giponatriyemiya, gipokaliyemiya, ichak epiteliyasi, fekal-oral yo'l, yuqish mexanizmi, epidemiologiya, tarqalish, mavsumiylik, bolalar populyatsiyasi, 5 yoshgacha, emizikli bolalar, chala tug'ilgan chaqaloq, immunitet, virus shtammi, genotip, klinik tashxis, rehidratatsiya, ORS, oral suyuqliklar, parenteral suyuqlik, simptomatik davolash, antibiotiklar samarasizligi, profilaktika, rotavirus vakcina, immunizatsiya, vakcina samaradorligi, jamoaviy immunitet, shifoxona yotqizish, asorat, parvarish, suv-tuz balansi, klinik boshqaruv, gigiyena, toza suv, ota-ona xabardorligi, xavf guruhi, monitoring.

Abstract: Rotavirus infection is one of the most common causes of acute diarrhea in children, especially in those under five years of age. This article highlights the epidemiological characteristics, clinical course, and modern treatment principles of rotavirus infection. Rotavirus is primarily transmitted via the fecal-oral route and occurs more frequently during the winter–spring season. According to epidemiological data, the incidence of rotavirus infection is higher in developing countries, and severe forms accompanied by dehydration pose a serious threat to children's health. Clinical manifestations include vomiting, watery diarrhea, fever, and moderate to severe dehydration. The article outlines the criteria for assessing dehydration in children, the role of rehydration therapy (oral and parenteral), and the principles of symptomatic treatment. Antibiotics are noted to be ineffective against rotavirus. In addition, the importance of rotavirus vaccination and its role in reducing infection and severe complications are analyzed based on

scientific sources. In conclusion, early diagnosis, appropriate treatment, and strengthened preventive measures significantly reduce the spread of rotavirus infection among children.

Keywords: Rotavirus, rotavirus infection, pediatrics, infectious disease, gastroenteritis, diarrhea, acute diarrhea, vomiting, fever, dehydration, fluid loss, electrolyte imbalance, hyponatremia, hypokalemia, intestinal epithelium, fecal-oral route, transmission mechanism, epidemiology, spread, seasonality, child population, under five years, breastfed children, premature infant, immunity, virus strain, genotype, clinical diagnosis, rehydration, ORS, oral fluids, parenteral fluids, symptomatic treatment, antibiotic inefficiency, prevention, rotavirus vaccine, immunization, vaccine efficacy, herd immunity, hospitalization, complication, care, fluid-electrolyte balance, clinical management, hygiene, clean water, parental awareness, risk group, monitoring.

Аннотация: Ротавирусная инфекция является одной из наиболее частых причин острого поноса у детей, особенно в возрасте до пяти лет. В данной статье рассматриваются эпидемиологические особенности, клиническое течение и современные принципы лечения ротавирусной инфекции. Ротавирус передается преимущественно фекально-оральным путем и чаще встречается в зимне-весенний период. По данным эпидемиологии, заболеваемость ротавирусной инфекцией выше в развивающихся странах, а тяжелые формы, сопровождающиеся обезвоживанием, представляют серьезную угрозу для здоровья детей. Клинические проявления включают рвоту, водянистый понос, лихорадку и умеренное или тяжелое обезвоживание. В статье изложены критерии оценки обезвоживания у детей, роль регидратационной терапии (оральной и парентеральной) и принципы симптоматического лечения. Отмечается, что антибиотики неэффективны против ротавируса. Кроме того, анализируется значение вакцинации против ротавируса и ее роль в снижении заболеваемости и тяжелых осложнений на основе научных источников. В заключение, ранняя диагностика, адекватное лечение и усиление профилактических мер существенно снижают распространение ротавирусной инфекции среди детей.

Ключевые слова: Ротавирус, ротавирусная инфекция, педиатрия, инфекционное заболевание, гастроэнтерит, диарея, острый понос, рвота, лихорадка, обезвоживание, потеря жидкости, электролитный дисбаланс, гипонатриемия, гипокалиемия, кишечный эпителий, фекально-оральный путь, механизм заражения, эпидемиология, распространение, сезонность, детское население, до пяти лет, дети на грудном вскармливании, недоношенный ребенок, иммунитет, вирусный штамм, генотип, клинический диагноз, регидратация, оральный раствор для регидратации, пероральные жидкости, парентеральные жидкости, симптоматическое лечение, неэффективность антибиотиков, профилактика, вакцина против ротавируса, иммунизация, эффективность вакцины, коллективный иммунитет, госпитализация, осложнение, уход, водно-

солевой баланс, клиническое ведение, гигиена, чистая вода, осведомленность родителей, группа риска, мониторинг.

KIRISH

Rotavirus infeksiyasi bolalar orasida o'tkir diareya (ich ketish)ning eng keng tarqalgan sabablaridan biri hisoblanadi va ayniqsa besh yoshgacha bo'lgan bolalarda yuqori uchraydi. Dunyo sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, har yili millionlab bolalar rotavirus bilan kasallanadi va shu bilan bog'liq suvsizlanish, kasalxonaga yotqizish va hatto o'lim holatlari qayd etiladi.

Rotavirus asosan fekal-oral yo'l orqali yuqadi va uning tarqalishida sanitariya-gigiyena sharoitlari, suvning ifloslanishi va ijtimoiy-madaniy omillar muhim rol o'ynaydi. Epidemiologik kuzatuvlarga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlarda kasallanish darajasi yuqori bo'lib, og'ir asoratlari bolalar salomatligi uchun jiddiy xavf tug'diradi. Klinika jihatidan rotavirus infeksiyasi qusish, suvli diareya, isitma va o'rta yoki og'ir darajadagi dehidratatsiya bilan namoyon bo'ladi. Bolalarda suvsizlanishni aniqlash va baholash mezonlari, shuningdek, rehidratatsiya terapiyasi (oral va parenteral) va simptomatik davolash prinsiplarini bilish kasallikni samarali boshqarishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, rotavirusga qarshi vaksina bolalar orasida kasallanish va og'ir asoratlarni kamaytirish bo'yicha samarali vosita sifatida tan olingan. Shu sababli, rotavirus infeksiyasining epidemiologiyasi, klinik kechishi va davolash usullarini o'rganish pediatriya amaliyotida muhim ahamiyatga ega bo'lib, bolalar salomatligini saqlash va profilaktik choralarini kuchaytirish uchun zarurdir.

Davolash usullari (Management / Treatment): Rotavirus infeksiyasini davolashning asosiy tamoyili simptomatik yondashuv va suvsizlanishni oldini olishdir. Antibiotiklar virusga qarshi samarali emasligi sababli, ularning qo'llanilishi tavsiya etilmaydi. Davolashda birinchi navbatda rehidratatsiya terapiyasi amalga oshiriladi. Yengil va o'rta darajadagi dehidratatsiyada oral rehidratatsiya eritmasi (ORS) qo'llanadi, bu elektrolitlar va suvni tezkor tiklash imkonini beradi. Og'ir dehidratatsiya holatlarida esa intravenoz parenteral suyuqliklar talab qilinadi. Bundan tashqari, simptomatik davolash choralari sifatida antipiretiklar (paratsetamol, ibuprofen), probiotiklar va sink preparatlari qo'llanilishi mumkin. Klinik kuzatuv davomida bemorning umumiy holati, nafas olish, qon bosimi va diurez monitoring qilinadi. Shu bilan birga, ota-onalar bilan ishlash va uy sharoitida to'g'ri parvarish bo'yicha tavsiyalar berish davolash samaradorligini oshiradi.

Klinik kechishi (Clinical Course / Features): Rotavirus infeksiyasi odatda 1–3 kunlik inkubatsiya davridan keyin boshlanadi. Klinik belgilari orasida suvli diareya, qusish, isitma va charchoq eng ko'zga ko'ringan simptomlardir. Bolalarda dehidratatsiya tez rivojlanishi mumkin, ayniqsa chala tug'ilgan yoki immuniteti zaif bolalarda. Kasallik ko'pincha 5–7 kun davom etadi, ko'pchilik bemorlar davolash va rehidratatsiya bilan to'liq tuzaladi. Og'ir holatlar shifoxonada yotqizishni talab qiladi va ayrim hollarda metabolik asidoz yoki elektrolit buzilishlari rivojlanadi.

Ahamiyati (Importance / Significance): Rotavirus infeksiyasi pediatriya sohasida dolzarb kasallik bo'lib, uning oldini olish va davolash bolalar salomatligi va global sog'liqni

saqlash tizimi uchun muhimdir. Infektsiyani erta aniqlash va to'g'ri davolash natijasida kasallanish va o'lim holatlarini sezilarli kamaytirish mumkin. Vaksinatsiya esa eng samarali profilaktika vositasidir va jamoaviy immunitet hosil qilishi orqali og'ir asoratlar va epidemiyalarni kamaytiradi.

Yangiliklar (Recent Advances / Innovations): So'nggi yillarda rotavirusga qarshi yangi avlod vaksinalari ishlab chiqilgan bo'lib, ular yanada yuqori samaradorlik va xavfsizlik darajasiga ega. Shu bilan birga, probiotiklar va sink qo'shimchalari bilan davolash natijalari yaxshilanishi qayd etilgan. Klinik amaliyotda tezkor diagnostika vositalari (PCR, tez antigen testlari) keng qo'llanmoqda, bu esa erta tashxis va davolashni imkon qadar tezroq boshlashga yordam beradi. Sanitariya-gigiyena choralarini kuchaytirish, toza suv ta'minoti va ota-onalar xabardorligini oshirish ham infeksiya tarqalishini sezilarli kamaytiradi.

Xulosa (Conclusion / Summary): Rotavirus infeksiyasi bolalar orasida keng tarqalgan yuqumli kasallik bo'lib, asosiy xavf – suvsizlanish va og'ir asoratlar. Davolashning markaziy qismi suvsizlanishni bartaraf etish va simptomatik yondashuvdan iborat. Vaksinatsiya, profilaktika choralarini kuchaytirish va ota-onalar xabardorligi kasallik tarqalishini kamaytirish va og'ir oqibatlardan saqlashda muhim rol o'ynaydi. So'nggi yillarda yangi diagnostika va davolash strategiyalari samaradorlikni oshirgan va global pediatriya amaliyotini yaxshilashga yordam bermoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR :

1. Abduvaxobov B., Qodirov S. Pediatriya asoslari. Toshkent: "ToshDU nashriyoti", 2018. 512 b.
2. Ismoilov S., Xudoyberdiyev F. Bolalar yuqumli kasalliklari. Toshkent: "Meditsina", 2016. 340 b.
3. Sulstonov M. Pediatriya va bolalar salomatligi. Toshkent: "Fan", 2017. 468 b.
4. Karimov R. Infektsion kasalliklar pediatriyada. Toshkent: "Meditsina", 2019. 312 b.
5. Ergashev A., Tursunov J. Bolalarda gastroenterologiya va diareya kasalliklari. Toshkent: "Fan va texnologiya", 2020. 256 b.
6. Rasulov N., Qodirov S. Neonatologiya va yuqumli kasalliklar. Toshkent: "ToshDU nashriyoti", 2015. 400 b.
7. Mamadaliyev T. Pediatriya amaliyoti. Toshkent: "Meditsina nashriyoti", 2018. 432 b.
8. Xolmirzaev A., Abduvahobov B. Bolalar infeksiyalari: kasalliklar va davolash. Toshkent: "Fan", 2019. 384 b.
9. Saidov B. Pediatriya darsligi. Toshkent: "Tibbiyot nashriyoti", 2016. 496 b.
10. Mirzaev F. Bolalarda yuqumli kasalliklar va profilaktika. Toshkent: "Fan va texnologiya", 2021. 268 b.